

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง ความขัดแย้งการใช้น้ำของชุมชนที่สูงบริเวณน้ำแม่ขานตอนบน อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการใช้น้ำของชุมชนที่สูงบริเวณน้ำแม่ขานตอนบน เพื่อศึกษาถึงความขัดแย้งของการใช้น้ำของชุมชนที่สูงบริเวณน้ำแม่ขานตอนบน และเพื่อศึกษาถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาของความขัดแย้งการใช้น้ำของชุมชนที่สูงบริเวณน้ำแม่ขานตอนบน ซึ่งผลการวิจัยนำเสนอเรียงตามลำดับ ดังนี้

ตอนที่ 1 บริบททั่วไปของพื้นที่ศึกษา ประกอบด้วย

- หมู่บ้านแม่ตะละ
- หมู่บ้านห้วยเต่า

ตอนที่ 2 การใช้น้ำของชุมชนที่สูงบริเวณน้ำแม่ขานตอนบนประกอบด้วย

- หมู่บ้านแม่ตะละ
  - หมู่บ้านห้วยเต่า
  - ระบบชลประทานของชุมชนบ้านแม่ตะละ และบ้านห้วยเต่า
- ในสถานการณ์ของความขัดแย้ง

ตอนที่ 3 ความขัดแย้งของการใช้น้ำของชุมชนที่สูงบริเวณน้ำแม่ขานตอนบน

- สถานการณ์ความขัดแย้งการใช้น้ำ
- ที่มาและสาเหตุของความขัดแย้งของการใช้น้ำ
- ความรุนแรงของความขัดแย้งการใช้น้ำ

ตอนที่ 4 การคลี่คลายปัญหาของความขัดแย้งการใช้น้ำของชุมชนที่สูงบริเวณน้ำแม่ขานตอนบน

ตอนที่ 1 บริบททั่วไปของพื้นที่ศึกษา ประกอบด้วย

ข้อมูลทั่วไปของหมู่บ้านแม่ตะละ

หมู่บ้านแม่ตะละ ตั้งขึ้นปี พ.ศ. 2286 โดยมีนายจู่แต่ง แซ่ไฉ้ง เป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรกของหมู่บ้านแม่ตะละ ซึ่งขึ้นกับตำบลแม่ตึก อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ต่อมาทางอำเภอสะเมิง ได้มาสำรวจ ได้แต่งตั้งนายเลาสือ แซ่ว่าง เป็นผู้ใหญ่บ้านและได้ขึ้นกับตำบลยั้งเมิน อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นเวลา 6 ปี หมู่บ้านแม่ตะละ จึงถูกแบ่งเขตการปกครองเป็น 2 อำเภอ 2 หมู่บ้าน โดยมีนายจุงเปา แซ่ย่าง เป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 6 ตำบลแม่นาจร อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ต่อมาปี พ.ศ. 2522 ได้เปลี่ยนเขตการปกครองจาก ตำบลแม่นาจร เป็นตำบลบ้านจันทร์ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ต่อมาในปี พ.ศ. 2539 ได้เปลี่ยนเขตการปกครองขึ้นกับตำบลแม่แดด และในปี พ.ศ. 2540 ได้แต่งตั้งให้นายตัวะ แซ่เต๋มา เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในปี พ.ศ. 2543 หมู่บ้านแม่ตะละได้แยกออกมาเป็นบ้านหลัก เป็นหมู่ที่ 7 ตำบลแม่แดด อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ปัจจุบัน นายนั่ง พนาสันติกุล เป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 6 ตำบลยั้งเมิน อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

สภาพทางภูมิศาสตร์

ที่ตั้ง ภูมิอากาศ

ที่ตั้ง : หมู่บ้านแม่ตะละ ตั้งอยู่ ณ หมู่ที่ 6 ตำบลยั้งเมิน อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ขึ้นกับเขตการปกครองเขตอำเภอสะเมิง ระยะทางจากอำเภอเมือง เชียงใหม่ ถึงหมู่บ้านแม่ตะละ ประมาณ 106 กิโลเมตร

ภูมิอากาศ : หมู่บ้านแม่ตะละตั้งอยู่บนภูเขาที่ระดับความสูง 1,280 เมตรจากระดับน้ำทะเล อีกทั้งพื้นที่ยังเป็นป่าไม้ที่คงความสมบูรณ์อยู่มาก ส่งผลให้สภาพอากาศเย็นตลอดปี ทั้งนี้สามารถแบ่งสภาพภูมิอากาศออกเป็น 3 ช่วงด้วยกันคือ

- (1) ฤดูร้อน อยู่ในช่วงกลางเดือนมีนาคม-กลางเดือนพฤษภาคม ในช่วงกลางวันอากาศค่อนข้างร้อน แต่ในช่วงเช้าและกลางคืนอากาศเย็นมีลมพัดแรงอยู่ตลอด
- (2) ฤดูฝน ช่วงกลางเดือนพฤษภาคม-เดือนพฤศจิกายน สภาพอากาศมีฝนตกเกือบทุกวันลมพัดแรงและมีหมอกหนาปกคลุม ความชื้นในอากาศมีสูง พืชผลการเกษตรเจริญเติบโตได้ดี ให้ผลผลิตมาก
- (3) ฤดูหนาว ช่วงเดือนธันวาคม-กลางเดือนมีนาคม อากาศหนาวเย็นและจะหนาวจัดในเดือนธันวาคม ถึงเดือนมกราคม

อาณาเขต และเขตติดต่อ

อาณาเขต : หมู่บ้านแม่ตะละ ตั้งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าสะเมิง มีการปลูกสร้างบ้านแบบกระจุกตัว บ้านแต่ละหลังอยู่ห่างกันไม่มาก

อาณาเขตติดต่อของบ้านแม่ตะละ

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	บ้านขุนชาน
ทิศใต้	ติดต่อกับ	บ้านแม่ตะละ หมู่ที่ 7 ต.แม่แดด อ.แม่แจ่ม
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	บ้านห้วยเต่า
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	บ้านแม่แดดน้อย

ลักษณะของชุมชน

หมู่บ้านแม่ตะละ เป็นชุมชนที่อยู่รวมกัน 2 เขตปกครอง คือ ชุมชนบ้านแม่ตะละ หมู่ที่ 6 ตำบลยั้งเมิน อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ และบ้านแม่ตะละ หมู่ที่ 7 ตำบลแม่แดด อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ แต่ทั้งสองชุมชนมีความเกี่ยวข้องกันของชุมชนเสมือนเป็นชุมชนเดียวกันแตกต่างกันตรงเขตการปกครอง มีลักษณะชุมชนดังนี้

เป็นชุมชนชาวไทยภูเขาเผ่าม้งลายที่มีประเพณีและวัฒนธรรมดั้งเดิมตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษไว้มาก แม้จะอยู่ห่างไกลจากตัวเมือง แต่หมู่บ้านนี้ ก็เป็นลักษณะชุมชนแบบเปิด จากการที่ต้องลงไปติดต่อดำขายในตัวเมืองและคนรุ่นใหม่เริ่มลงไปเรียนในตัวอำเภอ หรือ สถานที่ต่าง ๆ มากขึ้น แต่ทั้งวัฒนธรรมดั้งเดิมกับวัฒนธรรมใหม่ก็มีการผสมผสานที่ลงตัว อันหมายถึง คงของเดิมไว้มาก แต่รับมาใหม่น้อย สภาพชุมชนมีการสร้างบ้านแบบกระจุกตัวลดหลั่นลงไปตามพื้นที่เชิงเขา บ้านแต่ละหลังถึงแม้ไม่มีการกั้นรั้ว แต่ราษฎรทราบอาณาบริเวณกันเอง ว่าตรงไหนเป็นของผู้ใด

เส้นทางคมนาคม

สำหรับการเดินทางสามารถเข้ามาได้สองเส้นทางจากตัวเมืองเชียงใหม่ สายที่หนึ่งเดินทางจากเชียงใหม่ เส้นทางผ่านอำเภอหางดง เข้าสู่ตัวอำเภอสะเมิง และสายที่สอง เดินทางจากเชียงใหม่ เส้นทางผ่านอ.แม่ริม เข้าสู่ อ.สะเมิง จากตัว อ.สะเมิง เดินทางต่อไปยัง ต.บ่อแก้ว และบ้านแม่ตะละตามลำดับ สำหรับการเดินทางโดยอาศัยรถโดยสารประจำทาง จะมีอยู่เส้นทางเดียว คือ สายเชียงใหม่-บ้านจันท์ โดยต้นสายจะจอดที่ข้างธนาคารกรุงเทพ สาขาข้างฝีกอกออกจากตัวเมืองเชียงใหม่วันละ 2 เที่ยว

วัฒนธรรม

ประกอบไปด้วย วัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวม้งทั่วไป ดังนี้

การร้องเพลงและเพลงประจำเผ่าของชาวม้งที่ใช้ร้องในเทศกาลงานสำคัญต่าง ๆ เช่น งานปีใหม่ ที่มีลักษณะการร้องที่เป็นเอกลักษณ์ และเป็นเพลงที่มีความหมายที่ดีมาก การร้องเพลงเกี่ยวกับพราเสีสาวนั้น ชาวม้งจะเรียกว่า “ซอ” ชาวม้งถือว่าถ้าใครซอเก่งจะมีแฟนหลายคน และเป็นคนที่มียศเน่ห์

ด้านการแต่งกายชาวม้งยังคงรักษาไว้ซึ่งการแต่งกายประจำเผ่าของตนเอง ในงานปีใหม่ งานต้อนรับบุคคลต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งการแต่งกายในชีวิตประจำวันจะรับเอาวัฒนธรรมจากภายนอกเข้ามาซึ่งทำให้ง่ายและสะดวกต่อการทำงาน แต่ยังคงมีสัญลักษณ์ที่บ่งบอกว่า เป็นชาวม้ง อยู่ เช่น ชายจะใส่กางเกงม้งเป็นส่วนใหญ่ หญิงจะใส่เสื้อคลุมแขนยาวสีดำลายม้ง เป็นส่วนใหญ่ เป็นต้น

การรับประทานอาหารของชาวม้งจะรับประทานอาหารกันแบบง่าย ๆ เครื่องปรุงส่วนผสมมีไม่มากนัก และรับประทานอาหารด้วยกันในซามไบใหญ่ ซึ่งจะรับประทานได้ประมาณ ซามละ 4-5 คน

การเลือกคู่ครอง ในการเลือกคู่ครองของชาวม้งนั้นจะมีได้หลายวิธีทั้งการสู่ขอโดยตรงจากพ่อแม่ หรือการอยู่ด้วยกันก่อนแต่งงานจะแต่งงานต่อเมื่อพร้อมทั้งในด้านทรัพย์สินและความมั่นใจว่าจะสามารถหาเลี้ยงครอบครัวได้ การขูด เป็นต้น แต่ละวิธีการเลือกคู่ครองของชาวม้งจะมีแบบแผนที่ยึดปฏิบัติกันสืบมา

การสร้างบ้านของม้ง จะนิยมสร้างเดี่ยว ๆ กันอากาศหนาว ฝาบ้านเป็นไม้กระดาน ใช้แฝกหรือใบตองตีงมุลหลังคา ปัจจุบันการสร้างบ้านจะเปลี่ยนแปลงไปตามสมัยแต่ที่ยังคงรักษาไว้ คือ การสร้างบ้านชั้นเดียว พื้นยังคงเป็นดิน เพราะว่าดินจะไม่ดูดซับความร้อนไว้มากทำให้ในตอนกลางคืนไม่รู้สึกรอบอ้าว จะมีบางบ้านเท่านั้นที่พื้นเหนียวปูน

สถาบันการศึกษา

ในหมู่บ้านแม่ตะละ มีโรงเรียนบ้านแม่ตะละ ตั้งอยู่บนดอยด้านหน้าหมู่บ้าน ซึ่งถือเป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา เปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล-มัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยโรงเรียนบ้านแม่ตะละนี้ขึ้นกับอำเภอสะเมิง ในอดีตโรงเรียนบ้านแม่ตะละแห่งนี้เคยเป็นของตำรวจตระเวนชายแดน มีการเรียนการสอนถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เท่านั้น

เมื่อนักเรียนจบการศึกษาในระดับชั้นม. 3 แล้ว จะแยกย้ายไปเรียนต่อทางสายสามัญหรือสายอาชีพที่โรงเรียนอื่น ๆ เช่น โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ประจำอำเภอ หรือศูนย์ฝึกอาชีพ หรือ

บางคนอาจไม่ได้เรียนต่อ เนื่องจากฐานะทางเศรษฐกิจหรือพ่อแม่ไม่ต้องการให้ช่วยทำไร่ ซึ่งเกิดกับลูกคนโตเป็นส่วนใหญ่ หรือเกิดจากตัวเยาวชนไม่ต้องการเรียนต่อเอง เหล่านี้เป็นสาเหตุที่เยาวชนในบ้านแม่ตะละไม่ได้รับการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น

สถาบันศาสนา (ศาสนา/ความเชื่อ/ประเพณี และพิธีกรรม)

ความเชื่อเกี่ยวพันอยู่กับเทวดา และภูติพรายในบ้านเรือนที่อยู่อาศัยมีผีเห่าผีเรือนหลายคนคอยปกป้องรักษาคนในบ้านให้พ้นภัยอันตรายจากบรรดาผีที่บันดาลโรคภัยไข้เจ็บและความตาย ผีเห่าเหล่านี้ยังคุ้มครองขวัญของพืชพันธุ์ ัญญาหาร และวัว ควาย เงินทอง เพื่อให้ครอบครัวนั้นอยู่เย็นเป็นสุขสมบูรณ์ด้วยพละทานามัย

ประเพณีของชาวม้ง

โดยปกติวิถีชีวิตของชาวม้งจะมีความเรียบง่าย ติดอยู่กับธรรมชาติเป็นส่วนมาก ทำให้ประเพณีของชาวม้งที่สำคัญเกี่ยวเนื่องกับวงจรชีวิต ตั้งแต่การเกิด การเลือกคู่ครอง การแต่งงาน จนกระทั่งถึงการตาย ซึ่งถือเป็นวัฏจักรของชีวิตและของธรรมชาติโดยทั่วไป

ประเพณีสำคัญของชาวม้ง มีดังนี้

1) ประเพณีฉลองวันขึ้นปีใหม่

ประเพณีฉลองปีใหม่ชาวม้งนี้ชาวม้งเรียกว่า “น่อเป็ใจว้อ” แปลตรงตัวได้ว่า “กินสามสิบ” สืบเนื่องจากชาวม้งจะนับช่วงเวลาตามจันทรคติ โดยจะเริ่มนับตั้งแต่ขึ้น 1 ค่ำ ไปจนถึง 30 ค่ำ (ซึ่งตามปฏิทินจันทรคติจะแบ่งออกเป็นข้างขึ้น 15 ค่ำ และข้างแรม 15 ค่ำ) เมื่อครบ 30 ค่ำ จึงนับเป็น 1 เดือน ดังนั้นในวันสุดท้าย (30 ค่ำ) ของเดือนสุดท้าย (เดือนที่ 12) ของปีจึงถือได้ว่าเป็นวันส่งท้ายปีเก่าถัดจากวันส่งท้ายปีเก่าไป 3 วัน คือ วันขึ้น 1 ค่ำ 2 ค่ำ และ 3 ค่ำของเดือนหนึ่ง จัดเป็นวันฉลองปีใหม่อย่างเป็นทางการ โดยมีกิจกรรมดังนี้

- การเล่นลูกช่วง

ในวาระขึ้นปีใหม่ชาวม้งจะมีการละเล่นเพื่อฉลองวันปีใหม่โดยเฉพาะ คือ การเล่นลูกช่วง หรือที่เรียกกันว่า “จู่เปาะ” ลูกช่วง มีลักษณะกลมเหมือนลูกบอลทำด้วยผ้า มีลักษณะกลมเหมือนลูกบอลทำด้วยผ้ามีขนาดเล็กพอที่จะกำถึด้วยมือข้างเดียวได้

- การเล่นลูกช่วง

การเล่นลูกช่วง หรือที่เรียกกันว่า “เดาต้อลู่” เป็นการละเล่นอีกอย่างหนึ่ง นิยมเล่นกันในวันขึ้นปีใหม่ของม้ง เป็นการละเล่นสำหรับผู้ชายโดยเฉพาะ การเล่นลูกช่วงในโอกาสเช่นนี้จะแยกเล่นเป็นวงผู้ใหญ่และวงเด็ก จุดประสงค์การเล่น เพื่อความสนุกสนานเป็นสำคัญ

ในเทศกาลฉลองวันขึ้นปีใหม่ ในขณะที่กลุ่มหนุ่มสาวที่ยังโสดมีความสุขและความสนุกสนานมากจากการเล่นลูกช่วงอันเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้หนุ่มสาวได้มีโอกาสเกี่ยวพาราสีกันได้อย่างใกล้ชิดนั้น เพื่อความสมดุลในชุมชนหนุ่มที่แต่งงานแล้วหรือมีครอบครัวแล้วก็จะได้รับความสนุกสนานจากการเล่นลูกช่วงแทน

- 2) ประเพณีการเกิด : พิธีเรียกขวัญ
- 3) ประเพณีการเกี่ยวสาวหรือการแอ้วสาว
- 4) ประเพณีการแต่งงาน
- 5) ประเพณีการตาย
- 6) ประเพณีไว้ผีบรรพบุรุษ : งานเซ็งเม็ง

พิธีกรรมทางศาสนา

ชาวม้งในหมู่บ้านแม่ตะละยังคงมีการนับถือผีเป็นศาสนาหลัก ดังนั้นพิธีกรรมของชาวม้งในหมู่บ้านแม่ตะละจึงเป็นพิธีกรรมที่ยังคงมีความเชื่อดั้งเดิมในเรื่องผี และคงพิธีกรรมดั้งเดิมของชนเผ่าเอาไว้ เช่น การเลี้ยงผี

พิธีกรรมเกี่ยวกับการนับถือผีของชาวม้ง เช่น พิธีกรรมเลี้ยงผี เป็นพิธีกรรมอันเกี่ยวเนื่องกับขวัญ เนื่องจากขวัญตกหายไป หรือเสียหาย เนื่องมาจากสิ่งไม่ดี หรือผีร้ายเป็นเหตุ จะต้องมีการเลี้ยงผี เพื่อให้ผีที่ดีมาขับไล่ผีไม่ดีออกไป และมาคุ้มครองรักษาขวัญให้อยู่กับตัว และไม่ให้ผีร้ายเข้ามาทำร้ายได้อีก ซึ่งผีที่นำมาเลี้ยงก็คือ สัตว์ที่ใช้ฆ่าในพิธี โดยจะแยกสัตว์ที่ใช้ในพิธีกรรมตามประเภทของผีร้ายที่เข้ามาทำร้าย

สถาบันเศรษฐกิจ

1) ลักษณะการค้าในหมู่บ้าน : ร้านค้าภายในหมู่บ้านของบ้านแม่ตะละมีทั้งหมด 2 ร้าน ส่วนใหญ่จะขายสินค้าที่ใกล้เคียงกัน คือ เป็นสินค้าที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของชาวม้ง ไม่ว่าจะเป็นอาหารของใช้ ขนมเด็ก ยารักษาโรค เป็นต้น

2) ฐานะทางเศรษฐกิจ : ราษฎรในหมู่บ้านส่วนใหญ่มีฐานะปานกลาง อยู่ในระดับพอมีพอกิน โดยไม่มีการใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ใช้จ่ายในสิ่งของที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตเป็นส่วนใหญ่ และส่วนมากจะประกอบอาหารทางเองจากพืชผลทางการเกษตร

3) อาชีพ/รายได้ : ราษฎรในหมู่บ้านแม่ตะละส่วนใหญ่แล้วจะประกอบอาชีพเกษตรกร พืชเศรษฐกิจจะเป็นกะหล่ำปลี ซึ่งเป็นพืชที่ต้นทุนไม่สูงมากนักและให้ผลผลิตที่รวดเร็ว สามารถปลูกได้ตลอดทั้งปี ไม่ต้องดูแลรักษามาก

4) รายจ่าย : ชาวม้งในแต่ละหลังคาเรือนมีสมาชิกมาก ดังนั้นรายจ่ายจึงจะหมดไปกับการเลี้ยงดูสมาชิกในครัวเรือน การลงทุนเพาะปลูกในแต่ละครั้งรวมถึงค่าดูแลรักษาและค่าน้ำมันเชื้อเพลิงสำหรับบรรทุกผลผลิตไปขายในตัวเอง

5) หนี้สิน : ภาวะหนี้สินของราษฎรส่วนใหญ่มาจากการกู้เงินในกองทุนการเกษตรเพื่อการลงทุน หรือใช้ในการประกอบอาชีพ โดยคิดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 3 ต่อเดือน โดยมาแล้วผู้กู้จะทำการกู้ยืมเมื่อมีเหตุจำเป็นเท่านั้น และมีวิธีการบริหารจัดการเงินกองทุนนี้ โดยการตั้งตัวแทนของแต่ละแซ่ภายในหมู่บ้านทั้งหมด 4 แซ่ ขึ้นทำหน้าที่เก็บดอกเบี้ยและเงินต้นที่กู้ยืมไป ตัวแทนแซ่จะดูแลสมาชิกของตนเอง และมีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ดูแลยอดเงินรวมทั้งหมด

สถาบันการปกครองและผู้นำท้องถิ่น

การจัดการปกครองของหมู่บ้านแม่ตะละมีการแบ่งผู้นำเป็น 2 แบบ คือ ผู้นำเป็นทางการ และผู้นำไม่เป็นทางการ ซึ่งมีลักษณะสำคัญดังต่อไปนี้

1) ผู้นำทางการ เขตการปกครองหมู่ที่ 6 ตำบลยังเมิน อำเภอสะเมิง มีการแบ่งลักษณะผู้นำทางการออกเป็น 2 ชุด เช่น คณะกรรมการหมู่บ้าน หรือองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)

ปัจจุบันตำแหน่งผู้นำทางการของเขตการปกครอง หมู่ที่ 6 ตำบลยังเมิน อำเภอสะเมิง คือ นายเน่ง พนาสันติกุล ดำรงตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้าน (พ่อหลวง) นายวีระ พนาสันติกุล ตำแหน่ง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ในการประสานงานกับสภาตำบลให้กับหมู่บ้านคือ นายประพาส ยั้งยืนปิยรัตน์ และนายदनัย ยั้งยืนปิยรัตน์

2) ผู้นำไม่เป็นทางการหรือผู้นำทางวัฒนธรรม ได้แก่ ผู้นำทางวัฒนธรรม โดยเป็นกรรมการทำหน้าที่ตัดสินความผิดทางวัฒนธรรมในหมู่บ้าน เปรียบเสมือนผู้พิพากษา โดยใช้หลักความถูกต้องตามค่านิยมประเพณีของชาวม้งเป็นเกณฑ์การตัดสิน เช่น การลักขโมย การผิดลูกผิดเมีย การแต่งงานกับคนแซ่เดียวกัน ปัจจุบันผู้นำทางวัฒนธรรมมีทั้งหมด 3 ท่าน โดยผู้ที่ดำรงตำแหน่งผู้นำทางวัฒนธรรมตัวแทนของฝั่งอำเภอสะเมิง ได้แก่ นายย่า แซ่ย่าง ผู้นำทางวัฒนธรรมทั้ง 3 ท่านเป็นผู้อาวุโสที่ราษฎรแม่ตะละ ให้ความนับถือเป็นอย่างสูง

สาธารณูปโภคของหมู่บ้าน

ไฟฟ้า ใช้เครื่องปั่นไฟ ตั้งแต่ เมื่อวันที่ 28 เมษายน พ.ศ. 2544 เป็นต้นมา ซึ่งพอหลวงทางฝั่งสะเมิงได้ของบจากสภาตำบลสะเมิง

น้ำประปา ใช้ระบบประปาภูเขาที่ต่อท่อมาจากห้วยแม่ชะ และจะเก็บไว้ในแท็งก์ซีเมนต์ตรงทางโค้งเมื่อเข้ามาตรงทางหมู่บ้าน จะมีการเปิดปิดเป็นเวลา ช่วงเช้าจะเปิดเวลา 06.00 – 07.00 น. ช่วงเย็นจะประมาณ 17.30-18.30 น. ทั้งนี้แต่ก่อนที่ราษฎรยังไม่มีการประปาใช้ราษฎรจะต้องลงไปหาบน้ำขึ้นมาใช้บริโภคอุปโภคจากห้วยแม่ตะละ

ถนน ถนนภายในหมู่บ้านจะมีทั้งหมด 3 สายใหญ่ ๆ ถนนที่ผ่านตั้งแต่หน้าศูนย์เด็กเล็กเป็นที่สูงลาดเทลงไปซึ่งมีความชันมาก ซึ่งแต่ก่อนเป็นทางดินลูกรัง พอถึงฤดูฝนทำให้การคมนาคมยากลำบากมากรถขนกะหล่ำปลีไม่สามารถขึ้นได้ เพราะสภาพทางเป็นโคลนลื่นมาก

โทรศัพท์สาธารณะ หมู่บ้านแม่ตะละมีตู้โทรศัพท์สาธารณะ จำนวน 1 ตู้

ศาลา จำนวน 1 หลัง

บิ๊มน้ำมัน จำนวน 2 บิ๊มน้ำมัน จะเป็นแบบหมุนน้ำมันขึ้นจากถังน้ำมันโดยตรง

สถานอนามัย จะไม่มีแพทย์หรือพยาบาลวิชาชีพประจำอยู่ แต่จะเป็นผู้ที่ได้รับการอบรมมาประจำอยู่เท่านั้น การรักษาพยาบาลบางอย่างที่จะต้องได้รับการตรวจอย่างละเอียดหรือการฉีดยาบางอย่างที่จะต้องใช้ความชำนาญอาจจะเป็นเรื่องที่ทำได้ยาก สถานอนามัยจึงเป็นเหมือนที่ปฐมพยาบาลเบื้องต้น เช่น ท้องเสีย ปวดหัว แก้วบาด เป็นต้น

ระบบการเกษตรกรรม

จากการสำรวจข้อมูลการเกษตรกรรมพบการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้ (สถานีพัฒนาป่าไม้ป่าห้วยเต่า, 2548)

1. ข้าวไร่ ปลูกในพื้นที่ 1 ปีทิ้งให้พื้นที่พักตัว 2 ปี แล้วกลับมาเพาะปลูกอีก ซึ่งแตกต่างจากเดิมในอดีตที่ปลูกตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไปติดต่อกันจนกระทั่งดินเสื่อม ความอุดมสมบูรณ์ก็จะทิ้งพื้นที่ไม่กลับมาใช้ประโยชน์อีก

2. พืชกะหล่ำปลี เป็นพืชเศรษฐกิจทำการปลูกเพื่อการค้าเป็นรายได้หลักของครอบครัว จะทำการปลูกซ้ำในพื้นที่จนกว่าดินจะเสื่อมแล้วจึงพักตัวแล้วกลับมาทำใหม่ มีการใส่ปุ๋ยเคมีเพื่อเพิ่มผลผลิตให้มากขึ้น และยืดเวลาในการปลูกซ้ำพื้นที่เดิม และบางรายก็นิยมปลูกโดยการแบ่งพื้นที่แปลงหนึ่งๆ ออกเป็น 3 แปลงทำการปลูก 1 แปลงต่อ 1 ปีแล้วขยับหมุนเวียนไปแปลงที่ปลูกแล้วก็ปล่อยให้พักฟื้นตัวเองตามธรรมชาติ การผลิตกะหล่ำปลีใน 1 ปี แต่ละครอบครัว

จะวางแผนให้สามารถปลูกได้ทั้งหมด 5 ครั้งต่อปี เพื่อให้ได้ผลผลิตต่อเนื่องตลอดทั้งปี ปลูกในช่วง ฤดูฝนประมาณ 3 ครั้ง ฤดูหนาว 1 ครั้ง และฤดูแล้ง 1 ครั้ง

3. พืชที่ปลูกไว้ใช้บริโภคในครัวเรือน เช่น พัก แดง ผักกาด มะเขือ พริก อ้อย ข้าวโพด จะปลูกแซมในพื้นที่พืชไร่โดยมีพื้นที่ไม่มากนัก บริเวณหัวไร่และท้ายไร่ มักจะปลูกจำนวนหลาย ชนิดในแต่ละครั้ง โดยมุ่งหวังเพื่อนำมาใช้บริโภคในครัวเรือน หรือนำมาขายในร้านค้าชุมชน จำนวนไม่มาก และทำยถุฤดูกาลของการเก็บเกี่ยวจะทำการเก็บเมล็ดที่แห้ง นำไปเก็บตามวิธีการ ดั้งเดิมสำหรับเตรียมไว้ในกาปลูกปีต่อไป

4. ไม้ผล จะทำการปลูกเป็นสวนถาวร จำนวนไม่มากตามบริเวณพื้นที่ไถลุ่ม ที่อยู่ อาศัย พืชที่ปลูกแก่ ลั่นจี่ มะม่วง กัลย ห่อ

5. การปศุสัตว์ นิยมเลี้ยงสัตว์ไว้สำหรับใช้ในการบริโภคในครัวเรือนและใช้ในการ ประกอบพิธี เช่น การเลี้ยงไก่ หมู จะเลี้ยงกันทุกๆ ครัวเรือน อาหารที่ใช้เลี้ยงมักจะทำจาก ธรรมชาติและจากไร่ของตัวเอง เช่น ข้าวโพดนำมาใช้เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่

ปี 2548 มีการปลูกข้าวไร่ ประมาณ 10 ไร่ และ ปลูกกะหล่ำปลี ประมาณ 45 ไร่ จากพื้นที่ที่มีทั้งหมดประมาณ 70 ไร่ เลี้ยงหมู 25 ตัว เลี้ยงไก่ 70 ตัว

ข้อมูลทั่วไปของหมู่บ้านห้วยเต่า

หมู่บ้านห้วยเต่า เป็นหมู่บ้านเก่าแก่ที่มีการตั้งถิ่นฐานมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2368 โดยชนดั้งเดิมเป็นชาวกระเหรี่ยง มีนายกอ ลาปือเป็นผู้ก่อตั้งและเป็นหัวหน้าหมู่บ้าน เดิมบ้าน ห้วยเต่าอยู่ในเขตความรับผิดชอบของหมู่ที่ 4 ตำบลบ่อแก้ว อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ (บ้านแม่ยางห้าเดิม) และได้ขอจัดตั้งหมู่บ้านอย่างเป็นทางการ เมื่อปี 2524 เป็นหมู่ที่ 7 ตำบล บ่อแก้ว อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย 3 หมู่บ้าน คือ บ้านห้วยเต่า, บ้านแม่อมแดงและบ้านห้วยน้ำดำ มีบ้านห้วยเต่าเป็นจุดศูนย์กลางของชุมชน

ที่ตั้ง ขนาดและอาณาเขต

บ้านห้วยเต่า หมู่ที่ 7 ตำบลบ่อแก้ว อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งอยู่พิกัด QMA 949489 พื้นที่ประมาณ 30,000 ไร่ เป็นพื้นที่การเกษตรประมาณ 550 ไร่ พื้นที่ป่าใช้สอย ประมาณ 8,700 ไร่ พื้นที่ ป่าชุมชนประมาณ 14,000 ไร่ และพื้นที่ป่าอนุรักษ์ประมาณ 8,000 ไร่ มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ บ้านแม่แจ่ม ตำบลบ่อแก้ว

ทิศใต้ ติดต่อบ้านขุนขาน ตำบลป่อแก้ว
 ทิศตะวันออก ติดต่อบ้านอังกาย หมู่ที่ 4 ตำบลยั้งเมิน
 ทิศตะวันตก ติดต่อบ้านแม่ตะละ หมู่ที่ 6 ตำบลยั้งเมิน

การคมนาคม

การเดินทางเข้าสู่บ้านห้วยเต่า ไปตามเส้นทางเชียงใหม่-สะเมิง เป็นถนนลาดยาง ระยะทางถึงอำเภอสะเมิงประมาณ 46 กิโลเมตร และเดินทางไปตามถนนสายสะเมิง-บ้านอังกาย ระยะทางประมาณ 32 กิโลเมตร สภาพถนนเป็นดินลูกรัง 15 กิโลเมตร และถนนลาดยาง 17 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทาง ประมาณ 90 นาที บ้านห้วยเต่าตั้งอยู่จากทางแยกกิโลเมตรที่ 20 ถนน รพช. - ยั้งเมิน เข้าไปประมาณ 10 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทาง 45 นาที เป็นถนนลูกรังอัดบด ใช้ได้เฉพาะฤดูแล้ง และต้องใช้รถยนต์ขับเคลื่อนสี่ล้อเท่านั้น

ลักษณะภูมิประเทศ

มีลักษณะพื้นที่เป็นที่ลาดเอียงตามแนวสันเขา มีพื้นที่ราบบ้างเล็กน้อยกลางหมู่บ้าน อยู่สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 950 เมตร พื้นที่ทำกินส่วนใหญ่อยู่ตามแนวเชิงเขา

ลักษณะภูมิอากาศ

โดยทั่วไปสภาพอากาศเย็นและมีความชื้นในบรรยากาศสูง อากาศหนาวมากในเดือน มกราคม ถึงกุมภาพันธ์ ในฤดูฝนมีฝนตกชุกและจะมีปริมาณมากในระหว่างเดือน กรกฎาคม - สิงหาคม

ลักษณะดิน

ลักษณะดินของชุมชนบ้านห้วยเต่าในพื้นที่ทำกินเป็นดินดำและดินดำปนทราย เหมาะสำหรับการทำการเกษตรกรรม และบริเวณพื้นที่อยู่อาศัยจะเป็นดินแดงที่มีลักษณะเป็นดินร่วนปนหิน

ทรัพยากรน้ำ

แหล่งน้ำธรรมชาติมีแม่น้ำสายหลัก 2 สาย คือ ห้วยเต่า และห้วยอมแดง ไหลผ่านหมู่บ้าน มีห้วยเหล่ายาว, ห้วยนกกก ห้วยผึ้ง, ห้วยป่าเหว, ห้วยลำไย และห้วยน้ำจาง เป็นแม่น้ำ

สายรอง สำหรับแหล่งน้ำที่ใช้ในการอุปโภค-บริโภค ได้จะการต่อน้ำประปาภูเขาจากตอຍໄຂເຕມາະເດ
ซึ่งอยู่ทิศตะวันตกของหมู่บ้านจะมีน้ำไหลตลอดปีแต่มีนํ้าน้อยในฤดูแล้ง

ทรัพยากรป่าไม้

บ้านห้วยเต่ามีพื้นที่ป่าเป็นป่าต้นน้ำลำธารประมาณ 30,000 ไร่ อยู่ล้อมรอบหมู่บ้าน
มีลักษณะเป็นป่าดิบเขา-ป่าเต็งรัง สภาพอุดมสมบูรณ์ โดยราษฎรให้ความสำคัญในการอนุรักษ์
พื้นที่สืบสานกันมาจากรพบุรุษให้มีความรักและหวงแหนป่าต้นน้ำ ยกเป็นพื้นที่ป่าดังนี้ คือ

ป่าใช้สอย มีพื้นที่ 8,700 ไร่	ตั้งอยู่ที่คเหนือมีลักษณะเป็นป่าเต็งรัง-ป่าสน-ป่าไผ่
ป่าชุมชน มีพื้นที่ 14,000 ไร่	ตั้งอยู่ที่คใต้ มีลักษณะเป็นป่าเต็งรัง
ป่าอนุรักษ์มีพื้นที่ 8,000 ไร่	ตั้งอยู่ที่คตะวันตก มีลักษณะเป็นป่าดิบเขา

ประชากร

หมู่บ้านห้วยเต่ามีประชากรจำนวน 48 ครัวเรือน แยกเป็นชาย 88 คน หญิง 104 คน
รวม 192 คน ส่วนใหญ่นับถือศาสนาคริสต์ จำนวน 148 คน และมีบางส่วนที่นับถือศาสนาพุทธ
49 คน

การศึกษา

มีโรงเรียนประจำหมู่บ้าน คือโรงเรียนแม่ตะละ สาขาบ้านห้วยเต่า ปัจจุบันมีครู 3 คน
นักเรียน 26 คน เปิดการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ประชากร
ส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาปีที่ 2-4 และจบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาปีที่
3 จำนวน 10 คน ไม่ได้รับการศึกษาประมาณ 50-60 คน

ประเพณี ความเชื่อ วัฒนธรรม

ประชากรส่วนใหญ่ในหมู่บ้านห้วยเต่านับถือศาสนาคริสต์นิกายคาทอลิกและนิกาย
โปรเตสแตนต์ มีเพียงบางส่วนที่นับถือศาสนาพุทธ โดยมีความเชื่อว่าเมื่อนำห่อเสื้อผ้าเก่าพร้อมกับ
อาหารใส่กระทงไว้ข้างทาง, ริมที่นาหรือที่โล่ง ๆ โกลหมู่บ้านพอประมาณ จะเป็นการทำบุญอุทิศ
ส่วนกุศลไปยังผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว โดยในชุมชนจะมีความเชื่อและประเพณีดังนี้

เดือนมกราคม	:	วันขึ้นปีใหม่ และ วันเด็ก
เดือนเมษายน	:	งานสงกรานต์ จะจัดงานในวันที่ 14-15 เมษายน ของทุกปี
เดือนกรกฎาคม	:	พิธีมัดข้อมือ รับขวัญเรียกขวัญ

เดือนพฤศจิกายน : เทศกาลลอยกระทง

เดือนธันวาคม : งานคริสต์มาสจะจัดงานในวันที่ 24-25 ธันวาคมของทุกปี

สถาบันชุมชน

1. โรงเรียนแม่ตะละสาขาห้วยเต่า สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด
เชียงใหม่
2. สถานที่ประกอบพิธีทางศาสนา วัดศรี , โบสถ์คริสต์จักรคาทอลิก และโบสถ์
ไปแตสแตน
3. สถานที่ให้บริการข่าวสารชุมชน มีหอประชุมประจำหมู่บ้านซึ่งตั้งบริเวณ
กลางหมู่บ้าน
4. หน่วยราชการ สถานีพัฒนาบ้านห้วยเต่า สังกัดกรมป่าไม้

กลุ่มหรือองค์กรในชุมชน

- กลุ่มแม่บ้าน สมาชิก 42 คน มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือด้านการพัฒนาแก่
หมู่บ้าน การช่วยเหลือ การร่วมมือในกิจกรรมต่างๆ หมู่บ้าน
- คณะกรรมการหมู่บ้าน 7 ฝ่าย มีหน้าที่ควบคุมดูแลและพัฒนาหมู่บ้าน
- ชมรมอนุรักษ์หมู่บ้าน มีสมาชิก 33 คน วัตถุประสงค์เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากร
ป่าต้นน้ำของชุมชนให้มีความอุดมสมบูรณ์มีการออกลาดตระเวน ตรวจดูป่า การป้องกันไฟป่า
และเข้าร่วมกิจกรรมทางด้านการอนุรักษ์กับหน่วยงานราชการอื่น ๆ

ระบบการเกษตร

รูปแบบการปลูกพืชในพื้นที่ แบ่งออกตามพืชที่ปลูก ได้ดังนี้

1. ข้าวไร่จะทำการปลูกสลับกับถั่วลิสง โดยปลูกข้าวไร่หนึ่งปี แล้วปลูกถั่วลิสงปีที่ 2
ปีที่ 3 ปลูกข้าวไร่ ปีที่ 4 ปลูกถั่วลิสง สลับกันไป จนกระทั่งดินเสื่อมคุณภาพ หรือผลผลิตไม่ดี
อันเนื่องมาจากเหตุปัจจัยอื่นๆ เช่น วัชพืชเยอะเกินไป โรคและแมลงมาก ก็จะปล่อยให้พื้นที่พัก
ฟื้นตัว ประมาณ 3-7 ปี แล้วกลับมาทำใหม่ ซึ่งในปี 2548พบว่า ปลูกข้าวไร่จำนวน 203 ไร่ และ
ปลูกถั่วลิสงจำนวน 30 ไร่ (สถานีพัฒนาบ้านห้วยเต่า)

2. การทำนาดำ เป็นการปลูกข้าวในพื้นที่ถาวรจัดทำเป็นลักษณะขั้นบันไดมีการใช้น้ำ
ชลประทานที่กั้นมาจากฝายที่ทำในลำห้วยน้ำห้วยเต่า และน้ำอมแดง ในช่วงฤดูฝนสามารถ

เก็บเกี่ยวในช่วงฤดูหนาว เดือน พฤศจิกายน - เดือนธันวาคม ทำการปลูกได้ 1 ครั้งต่อปี ปลูกข้าว
นาดำจำนวน 125 ไร่

3. การปลูกพืชผักที่ใช้บริโภคในครัวเรือนจะทำการปลูกตามหัวไร่ และทำไร่ควบคู่
กับพืชไร่ที่ปลูก เช่น ปลูกควบคู่กับข้าวไร่ กับถั่วลิสง พืชที่ปลูกได้แก่ ผักกาด มัน ถั่ว พักทอง พักเขี้ยว
อ้อย งา ยาสูบ ผักกาด พืชดังกล่าวจะทยอยให้ผลผลิตที่สามารถเก็บเกี่ยวได้ตลอดเวลาช่วงฤดูฝน
ถึงฤดูหนาว และจะทำการเก็บเกี่ยวเมล็ดไว้สำหรับเตรียมเพาะปลูกในปีต่อไป

4. ไม้ผล ส่วนใหญ่ปลูกกันตามหลังบ้าน และบริเวณสวนที่ใกล้กับพื้นที่อยู่อาศัย
ส่วนใหญ่มุ่งหวังเพื่อใช้บริโภคในครัวเรือนมากกว่าการนำผลผลิตไปขาย พืชดังกล่าวได้แก่ ขนุน
มะขาม มะม่วง ส้มโอ ฝรั่ง มะละกอ ระดับผลผลิตไม่ค่อยมีจำนวนมาก เนื่องจากอาศัยน้ำฝน
เป็นหลัก และในช่วงฤดูแล้งจะไม่สามารถให้น้ำแก่ไม้ผลได้

5. การเลี้ยงปศุสัตว์ สัตว์ที่เลี้ยงได้แก่ วัว ควาย หมู ไก่ นิยมเลี้ยงแบบปล่อยหากิน
ตามธรรมชาติ โดยเฉพาะ วัว และควาย จะปล่อยให้หากินพืชที่อาศัยตามพื้นล่างของป่าธรรมชาติ
และหากินน้ำตามลำห้วย ในช่วงฤดูแล้งจะนำมาไว้บริเวณบ้านหรือบริเวณทุ่งนา เนื่องจากน้ำใน
ลำห้วยขาดแคลน ซึ่งในปี พ.ศ.2548 พบว่ามีการเลี้ยงวัว จำนวน 193 ตัว ควายจำนวน 24 ตัว
หมูจำนวน 37 ตัว และไก่จำนวน 436 ตัว

บทบาทชุมชนกับการอนุรักษ์

ชุมชนบ้านห้วยเต่าได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มาตั้งแต่อดีต
เนื่องจากผืนป่าแห่งนี้เป็นที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน เป็นแหล่งสมุนไพร จึงได้ร่วมกันจัดตั้งกลุ่ม
อนุรักษ์ฯ ขึ้นโดยใช้หลักการ “คนกับป่าอยู่ด้วยกันได้” โดยมีวัตถุประสงค์

1. เพื่อเป็นการฟื้นฟูสภาพป่าที่ถูกทำลายให้กลับฟื้นคืนมาด้วยความอุดมสมบูรณ์มากขึ้น
2. เพื่อเสริมสร้างองค์กรท้องถิ่นให้มีระเบียบกฎเกณฑ์ กติกาในการจัดการทรัพยากร
ธรรมชาติในท้องถิ่น
3. เพื่ออนุรักษ์ต้นน้ำ ลำธาร ตลอดจนพันธุ์สัตว์ป่า
4. เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมการกำหนดเขตป่าอนุรักษ์ เขตป่าใช้สอย เขตที่ดินทำกิน
เขตป่าชุมชนและเขตอนุรักษ์สัตว์ป่า

กิจกรรมการดำเนินการ

1. ด้านการอนุรักษ์ต้นน้ำและที่ดิน โดยการกำหนดพื้นที่เขตป่าออกเป็น 4 ส่วนอย่างชัดเจน
2. ด้านการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ ให้ราษฎรหยุดการล่าสัตว์และจะมอบเครื่องมือ อาวุธที่ใช้ในการล่าสัตว์ให้แก่ทางการ เพื่อเป็นการยืนยันว่าจะเลิกบกวนหรือทำลายพันธุ์สัตว์ป่าในเขตอนุรักษ์ มีพื้นที่อนุรักษ์ประมาณ 800 ไร่
3. ด้านการทำแนวป้องกันไฟฟ้าและเฝ้าระวังไฟฟ้า โดยแต่ละชุมชนจะรับผิดชอบในการจัดทำแนวกันไฟประยะทางประมาณ 40 กิโลเมตรของทุกปี และร่วมกันเดินป่าเพื่อสอดส่องดูแลการจุดไฟเผาป่า และดับไฟฟ้า เพื่อมิให้ไฟฟ้าเกิดขึ้นและลุกลามทำลายพื้นที่อนุรักษ์ของหมู่บ้าน

ระเบียบกฎเกณฑ์ของการอนุรักษ์

1. ห้ามบุคคลภายนอกเข้ามาตัดไม้ในเขตป่าอนุรักษ์ทุกชนิด
2. ห้ามผู้ใดเข้าไปทำการล่าสัตว์ป่าทุกชนิด
3. ห้ามผู้ใดนำอาวุธทุกชนิดที่ใช้ในการล่าสัตว์เข้าไปในเขตป่าอนุรักษ์
4. ห้ามผู้ใดนำของป่าประเภทใช้สอย เช่น สมุนไพร อาหารป่าออกไปจำหน่ายโดยไม่ได้รับอนุญาต
5. ห้ามผู้ใดเผาป่าด้วยวิธีการใดๆในเขตป่า
6. ผู้ใดในชุมชนที่มีความจำเป็นที่ต้องขยายครอบครัวจะต้องดำเนินการเรื่องการขออนุญาตใช้สอยไม้จากคณะกรรมการหมู่บ้านเพื่อให้คณะกรรมการให้ความเห็นชอบและรับรองเป็นลายลักษณ์อักษร
7. ห้ามราษฎรหมู่บ้านห้วยเต่าจำหน่ายไม้แปรรูปทุกชนิดออกนอกหมู่บ้าน การดำเนินการขั้นต้น หากผู้ใดฝ่าฝืนปรับไม่เกิน 1,000 บาท และยึดไม้ไว้เป็นของกลาง
8. ห้ามบุคคลภายนอกหรือภายในหมู่บ้านนำยาเสพติดทุกชนิด มาจำหน่ายหรือเสพยาในหมู่บ้าน หากผู้ใดฝ่าฝืนคณะกรรมการหมู่บ้านจะดำเนินการตามกฎหมาย
9. ข้อห้ามทั้ง 8 ข้อ หากผู้ใดฝ่าฝืน ปรับไม่เกิน 1,000 บาท หรือดำเนินการตามกฎหมาย

ตอนที่ 2 การใช้ น้ำของชุมชนที่สูงบริเวณน้ำแม่ชานตอนบน ประกอบด้วย

การใช้น้ำหมู่บ้านแม่ตะละ

1. การอุปโภค บริโภค ภายในครัวเรือนโดยใช้ประปาภูเขาต่อท่อน้ำมาจากลำห้วยแม่ชะ ที่อยู่บริเวณป่าต้นน้ำของหมู่บ้าน มีการเปิด-ปิดเป็นเวลา ช่วงเช้า 06.00 - 07.00 น. ช่วงเย็นประมาณ 17.00 18.00 น. ใช้น้ำในการดื่ม การหุงหาอาหาร และการอาบน้ำซักเสื้อผ้า แหล่งน้ำประปาสามารถให้น้ำใช้ได้ตลอดทั้งปี

2. การใช้น้ำเพื่อการเพาะปลูก

ก) การใช้น้ำฝนเพื่อการเพาะปลูก ส่วนใหญ่ใช้ในการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจ ได้แก่ กะหล่ำปลี ใน 1 ปี จะมีการปลูกกะหล่ำปลีประมาณ 5 ครั้ง ในช่วงฤดูฝนจะมีการปลูกโดยอาศัยน้ำฝน 3 ครั้ง ปลูกช่วงฤดูหนาว 1 ครั้ง โดยที่พืชอาศัยความชื้นจากอากาศ นอกจากการปลูกกะหล่ำปลีแล้ว การปลูกพืชผักสวนครัว และไม้ผล ก็อาศัยน้ำฝนเหมือนกัน

ข) การใช้น้ำจากลำห้วยรูปแบบสปริงเกอร์ ในการปลูกกะหล่ำปลีช่วงฤดูแล้ง เนื่องจากปัจจัยของภูมิประเทศ รูปแบบดังกล่าวจึงพบได้ไม่มาก

3. การใช้น้ำเพื่อการปศุสัตว์ ใช้น้ำจากระบบประปาภูเขาภายในหมู่บ้าน มีจำนวนไม่มาก เนื่องจากไม่นิยมเลี้ยงปศุสัตว์ขนาดใหญ่ มีเพียงใช้บริโภคในครัวเรือน

การใช้น้ำของหมู่บ้านห้วยเต่า

ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้น้ำเพื่อการเกษตรของหมู่บ้านได้ดังนี้ (สมนึก อะเจอ ,2548)

1 การใช้น้ำเพื่ออุปโภค และบริโภคในครัวเรือนจะอาศัยระบบประปาภูเขา โดยต่อน้ำมาจากแหล่งน้ำชั้นบริเวณใกล้ๆ หมู่บ้าน จะมีการร่วมตัวกันของบ้านที่อยู่บริเวณใกล้เคียงกัน เป็นกลุ่มย่อย ประมาณ กลุ่มละ 6-7 ครัวเรือน ต่อแหล่งน้ำชั้น 1 แหล่งที่จะสามารถให้น้ำใช้ได้เพียงพอต่อความต้องการ และบางกลุ่มก็พบว่ามีการต่อท่อประปาจากแหล่งน้ำชั้นหลายๆ จุด แล้วนำมาพักรวมกัน เพื่อให้ได้ปริมาณที่เพียงพอก่อนนำไปยังบ้านแต่ละครัวเรือน

น้ำประปาดังกล่าว ส่วนใหญ่จะนำมาใช้ในการดื่มกิน หุงหาอาหาร ปลูกผักสวนครัว การเลี้ยงสัตว์ ตลอดจนในการซักเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม แต่ช่วงฤดูแล้งเดือน กุมภาพันธ์ ถึง เดือน พฤษภาคม จะมีปัญหา เรื่องน้ำไม่เพียงพอต่อความต้องการ ต้องเก็บน้ำไว้เพื่อดื่มกินเท่านั้น

น้ำที่ดื่ม นอกจากจะได้อาจมาจากแหล่งน้ำชั้นแล้วน้ำฝนก็เป็นแหล่งน้ำที่ดื่มกินทั่วไป ตามความสามารถของครัวเรือน ที่สามารถเก็บกักตุนไว้ใช้ในครัวเรือนของตนเอง สามารถทำได้

เฉพาะบ้านที่สร้างขึ้นแบบสมัยใหม่ที่มีหลังคาเป็นสังกะสี หรือ กระจังลอนเท่านั้น มีครัวเรือนที่สามารถเก็บกักได้อยู่จำนวนไม่มาก

สำหรับการใช้น้ำเพื่ออุปโภค บริโภค โดยใช้น้ำสายหลัก คือ น้ำห้วยเต่า และน้ำอมแดงพบว่า สามารถใช้ในการซักเสื้อผ้าได้ในช่วงของฤดูฝน การใช้ดื่มจะทำได้ เนื่องจากความกังวลของราษฎรบ้านห้วยเต่าในเรื่องของคุณภาพน้ำ การปนเปื้อนของสารเคมี ของลำน้ำที่ไหลมาจากพื้นที่ปลูกกะหล่ำปลีของบ้านแม่ตะละ

2 การใช้น้ำเพื่อการเพาะปลูก

ก) การใช้น้ำแบบชลประทานเป็นการใช้น้ำเพื่อการเกษตรแบบดั้งเดิม โดยการผันน้ำจากลำห้วย จากฝายที่จัดทำขึ้นมาพื้นที่ปลูกข้าวจะเป็นบริเวณที่ลุ่ม จะเริ่มเตรียมพื้นที่ในช่วงเข้าพรรษา น้ำในลำห้วยจะไหลตลอด ราษฎรจะผันน้ำเข้ามา โดยอาศัยเหมืองฝายที่นาบางแห่งก็ต้องขุดคลอง ผันน้ำ เข้าไปหาที่นาตนเองเป็นระยะทางไกล ส่วนที่นาที่อยู่บริเวณใกล้ห้วยก็ขุดคลองไม่มาก ฝายที่นี่จะทำด้วยไม้ไผ่ นำมาปักและสานกันเพื่อขวางลำห้วย ใช้ไม่เป็นจำนวนมาก และถ้าไม้แข็งแรงก็จะถูกน้ำพัดพาไป การทำฝายหนึ่งตัวต้องร่วมมือกันทำหลายคน ส่วนใหญ่แรงงานจะเป็นเจ้าของนาที่ฝายตัวที่สร้างจะผันน้ำเข้าสู่นาแต่ละราย เช่น น้ำในลำห้วยเต่าจะมีฝายทั้งหมดอยู่ 4 ตัว และในลำน้ำห้วยอมแดงก็มีจำนวนใกล้เคียงกัน

ข) การใช้น้ำโดยอาศัยน้ำฝนได้แก่ ข้าวไร่ ถั่วลิสง พืชผักสวนครัว มีอายุเก็บเกี่ยวที่สั้น เป็นรูปแบบที่ใช้กันมากในพื้นที่บ้านห้วยเต่า เนื่องจากพื้นที่การทำข้าวไร่และถั่วลิสงมีจำนวนมากกว่าการปลูกพืชอื่นๆ

3 การใช้น้ำเพื่อการปศุสัตว์ได้แก่ การเลี้ยง วัว ควาย จากข้อมูลให้ผู้ให้ข้อมูลหลักได้ให้ไว้ว่า บ้านห้วยเต่ามีการเลี้ยงวัว จำนวน 193 ตัว และเลี้ยงควายจำนวน 24 ตัว การเลี้ยงวัวนั้นจะปล่อยให้วัวออกไปหากินตามป่าเป็นฝูง สองสามวันเจ้าของจะตามไปดูความเรียบร้อย ถ้าหากฝูงวัวหากินออกไปไกลจากป่า หรือ หากินไกลออกจากพื้นที่ที่ไม่ค่อยมีน้ำ เจ้าของจะต้อนกลับมา ส่วนควายนั้น พบว่าจะหากินบริเวณลำห้วย หนองบึงที่มีความชุ่มชื้นในดินมาก ปัญหาของการใช้น้ำในการเลี้ยงวัว ควายนั้นจะมีปัญหาบ้างในช่วงหน้าแล้งที่น้ำอาจจะไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้เลี้ยงวัว ควายจำเป็นต้องต้อนวัว ควายเข้ามาในบริเวณใกล้หมู่บ้าน หรือแหล่งน้ำที่เจ้าของเตรียมไว้

ระบบชลประทานของชุมชนบ้านแม่ตะละ และบ้านห้วยเต่าในสภาวะการณ์ของความขัดแย้ง

รูปแบบการชลประทานของบ้านแม่ตะละใช้ระบบสปริงเกอร์ในการเพาะปลูกพบมีเพียงส่วนน้อย ส่วนใหญ่จะปลูกพืชโดยอาศัยน้ำฝนเป็นหลัก รูปแบบเหมืองฝายเกิดขึ้นในเฉพาะบางจุดที่เก็บกักน้ำไว้เพื่อใช้ในการประปาหมู่บ้าน

รูปแบบการชลประทานของบ้านห้วยเต่า มีระบบเหมืองฝายที่ราษฎรทำขึ้นมาเพื่อผันน้ำเข้าสู่ที่นาในช่วงฤดูฝน ราษฎรจะรวมตัวกันทำฝายไม้ไผ่ขึ้นมาทำให้น้ำในลำห้วยยกระดับขึ้นมา ทำการขุดคลองเล็กๆ เพื่อแบ่งน้ำกันเข้าที่นาของแต่ละแปลง ฝายหนึ่งตัวจะประกอบไปด้วยที่นาจำนวนไม่มาก สามารถบริหารจัดการที่นาได้ประมาณ 7-10 ไร่ ฝายไม้ไผ่ที่ยกระดับน้ำนี้จะมีปรากฏขึ้นตามลำห้วยที่มีที่นาอยู่บริเวณรอบ ๆ

ตอนที่ 3 ความขัดแย้งของการใช้น้ำของชุมชนที่สูงบริเวณน้ำแม่ขานตอนบน

สถานการณ์ความขัดแย้งของการใช้น้ำเพื่อการเกษตรทั้งสองหมู่บ้าน ผู้วิจัยได้เรียงลำดับเหตุการณ์ดังต่อไปนี้

สถานการณ์ความขัดแย้งจากการใช้น้ำ

น้ำแม่ขานเป็นลำน้ำสาขาของน้ำแม่ปิง มีต้นกำเนิดจากป่าด้านทิศตะวันตกของจังหวัดเชียงใหม่ ไหลไปบรรจบกับแม่น้ำแม่ว้างแล้วไหลลงแม่น้ำปิงด้านทิศตะวันตก ครอบคลุมพื้นที่ในเขตการปกครองของอำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มน้ำแม่ขานตอนบนจะครอบคลุมพื้นที่ตำบลบ่อแก้ว และตำบลยั้งเมิน มีลำน้ำสาขาที่สำคัญคือ น้ำห้วยเต่า น้ำอมแดง น้ำขุนขาน

ชุมชนในเขตลุ่มน้ำแม่ขานตอนบนในเขตตำบลบ่อแก้ว ปัจจุบันประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง และม้ง เป็นส่วนใหญ่ ประมาณ 10 หมู่บ้าน ชุมชนเมืองได้ตั้งถิ่นฐานในเขตลุ่มน้ำแม่ขานตอนกลาง บริเวณตำบลยั้งเมิน และตำบลแม่สาบ และแม่ขาน และอำเภอสะเมิง ชุมชนกะเหรี่ยงส่วนใหญ่จะตั้งถิ่นฐานอยู่ตอนบนลุ่มน้ำบริเวณเชิงเขา และที่ราบหุบเขาสวนชุมชนม้งจะตั้งถิ่นฐานในบริเวณที่สูงตอนบนของลุ่มน้ำ

ในกรณีของชุมชนบ้านห้วยเต่าและชุมชนบ้านแม่ตะละก็อยู่ในกรณีเดียวกัน ชุมชนม้งแม่ตะละตั้งถิ่นฐานอยู่ที่สูงบริเวณป่าต้นน้ำลำธารของหมู่บ้าน ชุมชนกะเหรี่ยง บ้านห้วยเต่าที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ต่ำลงมา

แต่เดิมเมื่อ 30 ปี ที่ผ่านมามีชุมชนบ้านห้วยเต่าประกอบอาชีพทำไร่เลื่อนลอยและทำนาเหมาะสมกับการปลูกพืชตระกูลถั่ว สลับกับการทำข้าวไร่ ซึ่งสามารถให้การผลผลิตข้าวในแต่ละปีพอเพียงกับความต้องการ ถึงแม้การทำข้าวไร่จะให้ผลผลิตต่ำและมีการเคลื่อนย้ายต่อไปเรื่อย ๆ แต่วิถีชีวิตดังกล่าวก็สามารถดำเนินไปด้วยควบคู่กับการหากินที่อาศัยธรรมชาติของป่าเขาให้ความอุดมสมบูรณ์ความสัมพันธ์พืชและสัตว์ป่า การเก็บหาของป่าบางอย่างเพื่อเอาไปแลกเปลี่ยนกับสิ่งของบางอย่างที่จำเป็นต้องใช้ เช่น ยางสน ครั่ง การดำรงชีวิตโดยหาสัตว์ที่อยู่ตามลำห้วย ป่า สัตว์เลี้ยงคชาน กบ เขียด คางคก ปู และปลาหลายชนิด เช่น ปลาตะเพียน ปลากั้ง กุ้ง ฯลฯ เป็นต้น วิถีชีวิตแบบนี้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ การรักษาโรคภัยไข้เจ็บก็อาศัยพืชสมุนไพร หรือยาจากสาธารณสุขที่อยู่ห่างไกลออกไปเมื่อยามมีความจำเป็น

แต่เมื่อมีชาวม้งได้อพยพเคลื่อนย้ายถิ่นฐานเข้ามาบริเวณป่าต้นน้ำชุมชนม้งแม่ตะละ ได้เข้ามาแผ้วถางพื้นที่ทำกินบริเวณลุ่มน้ำซึ่งบริเวณดังกล่าวมีสภาพที่มีน้ำชุ่มชื้นอยู่ตลอดปี

นายสมบุญ พะตาชู (2548) ได้กล่าวว่า

“บริเวณดังกล่าวเมื่อเดินผ่านจะทำให้เหยียบย่ำลึกลงไปพื้นดินเกือบถึงหัวเขามีน้ำไหลตลอดปี ป่ามีความอุดมสมบูรณ์ พืชป่ารกทึบ มีพรรณพืชหลายชนิด ต้นไม้ใหญ่แผ่เรือนยอดบริเวณกว้างตามสันเขามองผ่านขึ้นไปจะไม่สามารถมองเห็นท้องฟ้าได้ คำบอกเล่าดังกล่าวบ่งบอกถึงว่าบริเวณดังกล่าวเป็นป่าดงดิบที่สมบูรณ์ สามารถที่จะให้น้ำตลอดทั้งปีแก่ลำน้ำแม่ชาน “

เมื่อหมู่บ้านแม่ตะละทำการปลูกไร่กะหล่ำปลี ได้ 3 ปี น้ำที่เคยอุดมสมบูรณ์มีปริมาณมากมายไหลตลอดทั้งปี มีสัตว์น้ำอาศัยอยู่ลำห้วยมากมาย เช่น ปลาหลากหลายชนิด กบ เขียด ได้มีปริมาณลดลงอย่างชัดเจน น้ำเริ่มแห้งแล้งลงอย่างต่อเนื่อง (นวยคา ลิกอ , 2548)

เหตุการณ์ดังกล่าวอาจเป็นเหตุผล ได้ว่า การบุกรุกพื้นที่ป่าและเพื่อทำการเกษตรจะมีผลทำให้เกิดการพังทลายของดิน มีการไหลผ่านของน้ำผิวดินเป็นจำนวนมาก ส่งผลทำให้เกิดความแห้งแล้งในพื้นที่ลุ่มน้ำ นอกจากเหตุการณ์ ความแห้งแล้งของน้ำบริเวณดังกล่าวแล้ว ปัญหาของไฟป่าก็ได้เพิ่มตามมา

การแผ้วถางป่า การเตรียมพื้นที่ป่าที่ปิดใหม่จำเป็นต้องมีการจุดไฟเผาเพื่ออำนวยความสะดวกกำจัดเศษกิ่งไม้ ใบไม้ การจัดลิด กิ่งไม้สุมขอน ทำให้พื้นที่ผิวดินโล่ง ง่ายสำหรับการปลูกพืชเศรษฐกิจ มีแสงสว่างปราศจากโรคแมลงต่าง ๆ ในขณะที่เดียวกันความรุนแรงของไฟป่าไม่ได้เริ่มต้นที่บริเวณป่าต้นน้ำที่เคยอุดมสมบูรณ์เท่านั้น การเตรียมพื้นที่เพื่อทำการเกษตรของชุมชนอื่นก็ทำการแผ้วถางป่าหมุนเวียนและทำการจุดไฟป่าเป็นลักษณะเดียวกัน (สมนึก อะเจอ ,2548)

ในระยะ 30 กว่าปีมานั้น จะพบการเกิดไฟป่าเป็นบริเวณกว้างจากเดิมที่เคยมีบริเวณใกล้กับไร่เลื่อนลอย และไม่สามารถที่กระจายขึ้นไปบริเวณป่าต้นน้ำหรือบริเวณลำห้วยที่ยังคงมีน้ำไหลอยู่ หรือลำห้วยที่มีความชุ่มชื้นอยู่บ้าง การที่ลำห้วยมีความชุ่มชื้นจะสามารถหยุดการกระจายของไฟป่าได้

การเกิดไฟป่าจากพื้นที่การเกษตรของชุมชนอื่น ๆ ในระยะห่างออกไป ประมาณ 10 กว่ากิโลเมตร ก็ส่งเสริมให้บริเวณพื้นที่ป่าของต้นน้ำของบ้านห้วยเต่ามีความรุนแรงมากขึ้น (นายกาพู่เว สังกษากิริมย์, 2548)

ป่าแต่เดิมป่ามีความอุดมสมบูรณ์ มีต้นไม้ใหญ่ มีน้ำไหลตลอดปี และมีปริมาณมาก ความลึกของลำธารก็มีระดับลึกกว่าปัจจุบัน ราษฎรสามารถจับปลาที่มีอยู่อย่างมากมาย กบ เขียด และสัตว์น้ำอื่นๆ ในลำธารสามารถนำมาบริโภคได้อย่างพอเพียง (สมบุญ พะตาชู , 2548)

เหตุการณ์ดังกล่าว ทำให้ราษฎรห้วยเต่ามั่นใจได้ว่า การบุกรุกพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธารของอีกกลุ่มหนึ่งที่เกิดขึ้น มีผลทำให้ปริมาณน้ำในลำห้วยลดลงและเกิดตะกอนทับถมอยู่ในลำห้วยเป็นจำนวนมากทำให้ลำห้วยตื้นเขิน การเกิดขึ้นของตะกอนในลำห้วยอันมีผลมาจากการทำไร่ การทำถนนของรัฐผ่านหมู่บ้าน ซึ่งจากเดิมเป็นเส้นทางเดินเท้าเล็กๆ ๆ ไปเป็นเส้นทางเดินที่ใช้ยานพาหนะรถยนต์วิ่งผ่านได้ ประกอบกับการพัฒนาพื้นที่ทำกินของราษฎรทำให้เกิดเส้นทางจำลองวิ่งผ่านไร่เพื่อใช้ขนส่ง สินค้าเกษตร กิจกรรมดังกล่าวจะส่งผลทำให้เกิดตะกอนที่สู่ลำห้วย อันเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดการขาดแคลนน้ำและความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์ป่าในลำห้วย

เมื่อพิจารณาจากสถานการณ์ดังกล่าวแล้ว สามารถสรุปประเด็นได้ดังนี้

1. ความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์ป่า สัตว์น้ำ และพรรณพืชบริเวณลำห้วยลดน้อยลง ทำให้ราษฎรบ้านห้วยเต่ามีแหล่งอาหารทางธรรมชาติลดน้อยลงไปด้วย
2. ขาดแคลนน้ำที่ใช้อุปโภค บริโภคในครัวเรือน เช่น น้ำกิน น้ำใช้ ซักเสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม ในช่วงฤดูแล้ง ซึ่งจะเกิดขึ้นในช่วงเดือนมีนาคม ถึง เดือนพฤษภาคมของทุกปี
3. ไม่สามารถปลูกพืชเศรษฐกิจนอกฤดูฝนตลอดจนพืชบางชนิด เช่น ไม้ผล ไม้ยืนต้นที่ต้องใช้น้ำตลอดปี
4. การเลี้ยงปศุสัตว์ในพื้นที่ป่ามีความลำบากมากขึ้น เนื่องจากแหล่งน้ำกินของสัตว์เลี้ยงพวก วัว ควาย ลดน้อยลง จำเป็นต้องต้อนฝูงวัวควายไปยังแหล่งน้ำที่อื่น
5. ความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งอาหารสัตว์เลี้ยงที่ขึ้นอยู่ตามลำห้วยลดน้อยลง

6. ลำห้วยที่แห้งในช่วงฤดูแล้งก่อให้เกิดไฟฟ้าที่รุนแรงและลูกกลมไปยังพื้นที่ป่าอื่น เนื่องจากไม่มีแนวป้องกันไฟจากพืช

คำถามที่น่าสนใจอยู่ที่ว่า การทำไร่ การสร้างถนนเส้นทางหลักเพื่อการคมนาคม ระหว่างอำเภอ และถนนสาละงูสำหรับใช้ในการขนส่งผลผลิตจากไร่ดังกล่าว มีผลทำให้ปริมาณน้ำลดลงและน้ำไม่สามารถไหลผ่านได้ตลอดปีหรือไม่

เรื่องของน้ำในลำห้วยที่มีปริมาณลดลง อาจมีสาเหตุมาจากว่าปริมาณฝนที่ตกไม่มากเหมือน 30 – 40 ปีก่อน กล่าวคือ ฝนที่ตกมาจากความชุ่มชื้นในผืนป่าบริเวณหมู่บ้านมีน้อยมากเมื่อก่อนหน้าฝนจะมีฝนตกหนักทุกๆ วัน แต่ละวันจะมีละอองฝนปกคลุมทั่วหมู่บ้าน และจะมีน้ำฝนตกมากจนทำให้เกิดน้ำหลากในลำห้วยปีละ 3 – 4 ครั้ง ปัจจุบันจะมีฤดูน้ำหลากแค่ครั้งเดียว (นัง พนาสันติกุล ,2548)

เมื่อลำดับขั้นเหตุการณ์ จะเห็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากเดิมที่เป็นสังคมป่าดิบเขาที่อุดมสมบูรณ์ เมื่อมีการเข้ามาทำการเปลี่ยนแปลงการแผ้วถางป่าเพื่อทำการเกษตร ถึงแม้จะไม่ใช่พื้นที่บริเวณกว้าง แต่เหตุการณ์ดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศน์ต้นน้ำ ทำให้สังคมพืชเปลี่ยนไป ประกอบกับเหตุการณ์ต่อเนื่องที่รุนแรงอันเนื่องมาจากไฟฟ้า ที่มีสาเหตุมาจากการเตรียมพื้นที่ของภายในชุมชน หรือการลูกกลมของไฟฟ้าจากการเตรียมพื้นที่ของชุมชนอื่น การจุดไฟเผาป่าของผู้ล่าสัตว์ และหาของป่า ไฟป่าเหล่านี้จะยิ่งทำให้สังคมพืชเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว

ปัจจัยดังกล่าวจะทำให้สังคมพืช ป่าดิบชื้นเปลี่ยนเป็นสังคมพืชที่ผลัดใบและมีความชื้นน้อยลง อันจะส่งผลทำให้ปริมาณน้ำฝนประจำถิ่นลดน้อยลงไปด้วย ลักษณะเหตุการณ์เช่นนี้พอจะอนุมานได้ว่า การที่เข้าไปทำลายระบบนิเวศน์ต้นน้ำส่งผลทำให้น้ำในลำห้วยลดน้อยลง เมื่อชุมชนมีความต้องการใช้น้ำและประสพภาวะการขาดแคลนน้ำ จึงทำให้เกิดสถานการณ์ของความขัดแย้งขึ้นระหว่างชุมชนทั้ง 2 ในพื้นที่ลุ่มน้ำ

ที่มาและสาเหตุของความขัดแย้งของการใช้น้ำ

ที่มาของความขัดแย้งของชุมชนทั้งสองที่เกิดขึ้น บางส่วนอาจเกิดจากสาเหตุต่อไปนี้

1. รัฐได้เข้ามาส่งเสริมปลูกพืชเศรษฐกิจ ทำให้ราษฎรบ้านแม่ตะละทำการปลูกกะหล่ำปลีเป็นจำนวนมากในพื้นที่ต้นน้ำของบ้านห้วยเต่า

มีหลายหน่วยงานเข้ามีส่วนร่วมในการพัฒนาบนที่สูง โดยมีเป้าหมาย และประชากรเดียวกัน แต่มีต่างกันในพื้นที่การปฏิบัติ เช่น บางหน่วยงานเน้นด้านการปลูกพืชอื่น ๆ หรือ ทดลองหาพืชอื่นเพื่อปลูกเป็นพืชทดแทนฝิ่น กล่าวโดยสรุปได้ว่า สภาพของการพัฒนานั้น ได้ให้ความสำคัญด้านการใช้ประโยชน์การใช้ที่ดิน ซึ่งจะลดการตัดไม้ป่าทำลายไปได้ ในเวลาเดียวกันที่รัฐบาลในการพัฒนาด้านการเกษตรได้ให้การพัฒนาทางการศึกษาและคมนาคม ควบคู่กันไปด้วย เหตุนี้เอง ทำให้ชาวเขาได้มีโอกาสเรียนรู้ และหาประสบการณ์จากการศึกษา ประกอบกับภาวะตลาดโลก และตลาดภายในประเทศ สำหรับพืชไร่อยู่ในภาวะดีมาก จึงทำให้มีการขยายการปลูกพืชไร่มากขึ้น (สมชาย อภิกรมย์ประเสริฐ ,2548)

พื้นที่ป่าบริเวณต้นน้ำได้ถูกบุกรุกแผ้วถางเป็นพื้นที่การปลูกกะหล่ำปลี ป่าถูกเปลี่ยนให้เป็นไร่กะหล่ำปลี ไปตามแนวสันเขา ต้นไม้ใหญ่บางต้นก็ยืนต้นตาย น้ำในลำห้วยหน้าฝนมีสีแดง เข้มไหลลงสู่หมู่บ้านอย่างรวดเร็ว และช่วงฤดูแล้งเริ่มมีน้ำแห้ง บางปีน้ำไหลปริมาณไม่มาก ซึ่งจากเดิมที่น้ำมีทั้งลำห้วยที่กว้างและลึกน้ำกิน น้ำใช้สามารถหาได้ไม่ยาก ในอดีตเข้าไปในป่าไม่จำเป็นต้องเอาน้ำติดตัวไปด้วย ลำห้วยน้ำอมแดง และน้ำห้วยเต่าสามารถดื่มกินได้ง่าย ปัจจุบันไม่กล้าจะดื่มกิน เพราะกลัวสารเคมีที่ไหลมาจากบนดอย (สมนึก อะเจจ ,2548)

นายสมบุญรณ์ พะตาชู (2548) ได้กล่าวถึงความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์น้ำไว้ว่า

“เมื่อก่อนเขียดหนาวจะมีอยู่มาก ไปหากันในคืนๆ หนึ่งได้มาคนละกระสอบ เดียวนี้ไม่มีแบบนั้นแล้ว หลังจากที่เริ่มมีน้ำแห้งในช่วงฤดูแล้ง สังกะต่งง่ายๆ ในช่วงน้ำแห้ง สามารถมองเห็นลูกเขียดนอนตายกันอยู่มาก เข้าใจว่า เมื่อก่อนน้ำมีตลอดปี ลูกเขียดสามารถกลายเป็นเขียดได้ ปลาหลายชนิดก็มีจำนวนมาก เช่น ปลาตะเพียน ปลาฝา (ตะพานน้ำ) มักจะอยู่ตามน้ำคั่งน้ำที่ลึกๆ มีโชดหิน ก้อนหินมากมาย มาเดียน้ำคั่งน้ำ วังน้ำที่ลึกๆ ไม่มีอีกแล้ว ไม่รู้ทรายมาจากไหน มาทับถมกันเต็มไปหมด ระดับน้ำลึกแค่หน้าแข้ง ปลาจึงหายหนีไปหมด”

การเลี้ยงวัว ควายกันตามป่า ช่วงฤดูฝน วัวมีพืช อาหารให้กินมากมาย วัวจะอยู่ตามพืชที่ป่า พอในช่วงหน้าแล้งหญ้า อาหารของวัวจะลดลง วัวจะเริ่มลงมากินตามลำห้วย ที่มีน้ำ ที่มีพืชผักที่เป็นแหล่งอาหาร ปัจจุบันฝูงวัวเริ่มมาเริ่มมารวมตัวกันบริเวณที่มีน้ำปริมาณน้อยเท่านั้น

ลำห้วยเต่า และลำห้วยอมแดง เริ่มแห้งขอด วัวกินพืช อาหารได้น้อยลง จำเป็นต้องเตรียมฟางข้าวไว้เป็นอาหารในช่วงหน้าแล้งเป็นจำนวนมาก (สวท เบิกฤกษ์มงคล ,2548)

2. การสร้างสาธารณูปโภคของรัฐ

รัฐบาลขณะนั้นไม่เพียงแต่ส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว รัฐได้พัฒนาส่งเสริมความเป็นอยู่ ดังเห็นได้จากระบบคมนาคม ระบบไฟฟ้า ระบบการศึกษา ระบบสาธารณสุข สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยที่ทำให้มีการอพยพเคลื่อนย้ายเข้ามาอยู่ในพื้นที่เป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดการปลูกพืชเพิ่มมากขึ้น พื้นที่ป่าต้นน้ำถูกบุกรุกเพื่อทำการเกษตรเพิ่มขึ้น

นอกจากนั้น รัฐบาลมีนโยบายปลูกป่า เพื่อฟื้นฟูป่าต้นน้ำลำธารให้ฟื้นคืนมาในพื้นที่ที่ถูกแผ้วถางมาก่อน

จากการให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลหลัก ทราบว่า ราษฎรบ้านแม่ตะละได้อพยพเข้ามาอยู่ในพื้นที่ ซึ่งมีสภาพเป็นป่าหญ้าคา เป็นสภาพที่เคยถูกกรุกแผ้วถางมาก่อนแล้ว และได้เริ่มทำการปลูกพืชเศรษฐกิจที่รัฐได้ส่งเสริม ขณะเดียวกันรัฐโดยกรมป่าไม้ได้เข้ามาทำการปลูกพื้นที่ป่าต้นน้ำในบริเวณพื้นที่ดังกล่าว เหตุการณ์ดังกล่าวพื้นที่จึงกลายเป็นป่าปลูกมากขึ้น ขณะเดียวกันพื้นที่การปลูกของราษฎรก็ลดน้อยลง แรงงานของราษฎรบางส่วนไปทำงานปลูกป่า การปลูกพืชเกษตรก็ลดน้อยลงไปเช่นกัน

เมื่อพิจารณาเหตุการณ์นี้ จะเห็นได้ว่า โอกาสเป็นไปได้ที่พื้นที่เกษตรถูกกรมป่าไม้ยึดคืนไปบางส่วนอาจมีการเข้าไปเปิดพื้นที่ใหม่ในบริเวณที่อื่นที่ไม่มีการตรวจตราไม่มีข้อกฎหมายที่เคร่งครัด หมายความว่าป่าบริเวณต้นน้ำของชุมชนอื่น จะถูกพัฒนาไปเป็นพื้นที่เกษตรในระดับต่อไป

ความรุนแรงของความขัดแย้งการใช้น้ำ

จากข้อมูลที่ได้จากผู้ให้สัมภาษณ์ข้อมูลหลัก มีปรากฏการณ์เกิดขึ้นจำนวนมาก สามารถแบ่งช่วงความขัดแย้งได้ดังนี้

1) ยุคเริ่มต้นของความขัดแย้งก่อน พ.ศ. 2521

เมื่อพิจารณาเหตุการณ์เริ่มต้น พบว่ารัฐได้เข้ามาส่งเสริมการเกษตรที่สูง การคมนาคม และการศึกษา

หน่วยงานของรัฐได้ห้ามไม่ให้ปลูกฝิ่น ให้ทดลองปลูกกะหล่ำปลีในพื้นที่แทน จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการปลูกกะหล่ำปลีเป็นต้นมา และถนนหนทางในอดีตเป็นเส้นทางเดินเส้นเล็ก ๆ ไม่มี ความสำคัญอะไร เส้นทางสะเมิงแม่ตะละ เป็นเส้นทางที่ใช้ทางเท้า ใช้ล้อและวัว เป็นสัตว์ต่างชนของ

เส้นทางหลักที่ใช้จริง คือเส้นทาง ยั้งเมิน ห้วยเต่า แม่ตะละ ในช่วงฤดูฝนไม่สามารถที่จะขนส่งของลงไปได้ ในช่วงหลังมาอำเภอสะเมิงได้เข้ามาพัฒนาเส้นทางสะเมิง แม่ตะละ วัดจันทร์ เพื่อเดินทางไปจังหวัดแม่ฮ่องสอน ถนนเป็นถนนลูกรังมีขนาดขยายใหญ่ขึ้น สามารถใช้รถยนต์บรรทุกสิ่งของไปยัง อ.เมืองเชียงใหม่ดีขึ้น และ เมื่อ 5-6 ปีที่ผ่านมา ถนนได้กลายมาเป็นถนนลาดยางมากขึ้น จนปัจจุบันเป็นถนนลาดยางจนถึงหมู่บ้าน การขนส่ง การเกษตรไม่มีปัญหาจนถึงช่วงฤดูฝน (นึ่ง พนาสันติกุล , 2548)

การได้มีโอกาสเรียนรู้และหาประสบการณ์จากการศึกษาในระบบ และนอกระบบ การส่งเสริมของภาครัฐ ทำให้สามารถปลูกกะหล่ำปลีได้ดีขึ้น ราษฎรยอมรับรูปแบบและระบบการปลูกอย่างแพร่หลายในเวลาต่อมา

กล่าวโดยสรุปที่ได้ข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้ว่า

เมื่อเริ่มแรกปลูกกะหล่ำปลี ราคาดีมาก ไม่เคยตกต่ำผลผลิตได้กำไรที่สูงมาก เป็นพืชที่สามารถปลูกทดแทนฝิ่นได้ดี การมีเส้นทางคมนาคมที่ดีทำให้มีโอกาสได้ติดต่อสัมพันธ์กับพ่อค้าในเมือง เครื่องมือทุนแรง เครื่องจักร เงินทุน และรูปแบบอื่นๆ ของกลยุทธ์พ่อค้าได้เข้ามามีบทบาทของเกษตรกรมากขึ้น

ในด้านของผู้ที่อยู่ท้ายน้ำ หลังจากที่มีการขยายพื้นที่ในการปลูกกะหล่ำปลีจำนวนมาก ได้มีผลกระทบเป็นปรากฏการณ์ดังกล่าวของผู้ให้ข้อมูลหลักว่า “น้ำในลำห้วยเริ่มขุ่น มีสีแดงเวลามีฝนตกบนต้นน้ำ น้ำจะไหลลงมาเร็วมา บางครั้งก็ท่วมที่นาของราษฎร”

2) ยุคกลางของความขัดแย้ง พ.ศ.2521 – 2544

นับตั้งแต่ชาวม้งได้เข้ามาปลูกกะหล่ำปลีติดต่อกันหลายๆ ปี ส่งผลกระทบต่อปริมาณน้ำ จากเดิมน้ำที่เคยมีปริมาณมากตลอดทั้งปี ไม่เคยแห้งขาดกับมาปริมาณที่น้อยลง และบางปีที่ฝนตกไม่มาก ทำให้น้ำในลำห้วยแห้งขาดลงไปมาก อุทกภัยเริ่มเกิดขึ้นในช่วงฤดูฝนจะมีน้ำไหลหลากมากยังหมู่บ้านอย่างรวดเร็ว มีตะกอนมีน้ำตาลขุ่น บางครั้งก็ท่วมที่นาทำให้ข้าวเสียหาย ตะกอนที่มากับน้ำ เริ่มทับถมกันตามลำห้วย สภาพลำห้วยที่เคยลึก เป็นแอ่งน้ำ เป็นวัง เริ่มต้นเขินตะกอนทับถมในลำห้วยตลอดสาย ปู ปลา และสัตว์น้ำ ลดน้อยลงเป็นจำนวนมาก

ในช่วงแรกของยุคนี้ กรมป่าไม้ได้ดำเนินการจัดตั้งหน่วยต้นน้ำแม่แจะ ขึ้นมาเพื่อดำเนินการปลูกป่าขึ้นมา บริเวณที่รกร้างที่เป็นไร่ฝิ่นเดิม โดยให้ราษฎรแม่ตะละส่วนหนึ่งเข้าไปเป็นแรงงานในการปลูกต้นไม้ ในช่วงฤดูกาลปลูกกะหล่ำปลีจะปลูกกันมา ในช่วงฤดูฝนการที่มีพื้นที่ปลูกจำนวนมาก ราษฎรแม่ตะละจึงต้องใช้แรงงานจำนวนมาก ในการปลูกบำรุงและเก็บเกี่ยวผลกะหล่ำปลี แรงงานดังกล่าวส่วนหนึ่งเป็นราษฎรบ้านห้วยเต่าที่เข้ามารับจ้างทำงานกันตั้งแต่

เข้าถึงเย็น ส่วนใหญ่จะทำงานตั้งแต่การเตรียมพื้นที่การแผ้วถาง ทำการปลูกจนกระทั่งเก็บผลผลิตไปขาย แรงงานบางคนต้องออกจากหมู่บ้านไปรับจ้างอยู่เป็นเวลา 3-4 เดือนติดต่อกัน

สถานการณ์ของการขาดแคลนน้ำในช่วงฤดูแล้งเริ่มปรากฏชัดขึ้นมา และย่อมส่งผลกระทบต่อให้บ้านห้วยเต่า แต่ในเรื่องของความขัดแย้งไม่ได้เกิดขึ้นถึงขั้นรุนแรงไม่เคยมีการเรียกร้องประท้วง หรือการกระทำใด ๆ ที่บ่งบอกถึงความขัดแย้งขึ้นมา

อาจมองประเด็นดังกล่าวได้อยู่ 2 ประการคือ

- ผลกระทบดังกล่าวไม่มีผลต่อราษฎรบ้านห้วยเต่ามากนัก อันเนื่องมาจากวิถีชีวิตของชุมชนกะเหรี่ยงเป็นไปแบบเรียบง่าย หากกินไปวันๆ ขอให้มิชชันนารีก็พอ ไม่จำเป็นต้องไปทะเลาะกับใคร

- ความสัมพันธ์ระหว่างราษฎรบ้านห้วยเต่าส่วนใหญ่ได้รับจ้างเป็นแรงงานของบ้านแม่ตะละ ความสัมพันธ์ดังกล่าวอาจทำให้ปรากฏเหตุการณ์ความขัดแย้งขึ้น

3) ยุคปัจจุบันของความขัดแย้ง พ.ศ.2545 ถึงปัจจุบัน เริ่มมี 3 เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นบ้านห้วยเต่า คือ

3.1 ราษฎรและกรรมการหมู่บ้านได้ร่วมตัวกันประชุมหมู่บ้านเพื่อพิจารณาแนวทางการแก้ไขปัญหาเรื่องของความขาดแคลนเรื่องน้ำ ประเด็นปัญหาถูกมองไปยังการปลูกกะหล่ำปลีของพื้นที่บริเวณลุ่มน้ำที่ประชุมเห็นพ้องด้วยกันที่จะยับยั้งการขยายพื้นที่ใหม่ที่มีการเรียกร้องให้บ้านแม่ตะละซึ่งอยู่บริเวณต้นน้ำลดการปลูกกะหล่ำปลี โดยเฉพาะพื้นที่ที่เป็นแหล่งน้ำซับ แหล่งต้นน้ำให้คืนสภาพป่า เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวเป็นแหล่งให้น้ำกับแม่น้ำสายหลักของหมู่บ้านห้วยเต่า

3.2 กรรมการหมู่บ้านและราษฎรหมู่บ้านเริ่มมีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ให้มีการเข้าร่วมลาดตระเวน เพื่อให้หยุดยั้งการขยายพื้นที่ และเรียกร้องให้ยุติการปลูกกะหล่ำปลีในบริเวณพื้นที่ที่เป็นแหล่งน้ำ

วันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ.2546 คณะราษฎรบ้านห้วยเต่า ประกอบด้วย นายสมนึก อะเจอ ผู้ใหญ่บ้านห้วยเต่า และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านอีก 2 คน พร้อมด้วยราษฎรห้วยเต่าอีกประมาณ 10 คน ร่วมกับเจ้าหน้าที่โครงการอนุรักษ์สะเมิงได้ เข้าร่วมเจรจาขอยกเลิกพื้นที่ทำกินของราษฎรบ้านแม่ตะละ 1 แปลงบริเวณแหล่งน้ำห้วยอมแดง ผลการเจรจาปรากฏออกมาว่า เจ้าของไร่ยินยอมที่จะยกเลิกการปลูกพืชบริเวณดังกล่าว แต่มีข้อแม้ว่าจะเก็บเกี่ยวผลผลิตของพืชที่ปลูกไว้ให้เสร็จก่อน (ข้อเท็จจริงภายหลังทราบว่า พ.ศ.2547 เมื่อมีการตรวจสอบพื้นที่อีกครั้งพบว่า ยังมีการเข้าไปทำการปลูกพืชเศรษฐกิจอยู่ และมีการเจรจาโดยคณะกรรมการหมู่บ้าน

ห้วยเต่า และเจ้าของพื้นที่อีกครั้ง และผลสุดท้าย เจ้าของพื้นที่ได้ยกเลิกการปลูกพืชในพื้นที่ดังกล่าวเป็นต้นมา)

สถานการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นพร้อมกับโครงการอนุรักษ์ฟื้นฟูสภาพป่าไม้ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าสะเมิงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีนโยบายทำโครงการสถานีพัฒนาป่าไม้ โดยมีเป้าหมายที่ป่าอุดมสมบูรณ์ให้คนอยู่ร่วมกับป่า คนดูแลรักษาป่า ขณะเดียวกันคนจะได้ประโยชน์จากป่า การเข้าไปของโครงการดังกล่าวจึงได้รับการต้อนรับจากชุมชนบ้านห้วยเต่า และเริ่มมีการดำเนินการด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ขึ้นภายในชุมชน

3.3 ช่วงเหตุการณ์ที่รัฐบาลได้ประกาศทำสงครามกับยาเสพติดมีมาตรการมากมายด้วยกัน เช่น ให้ผู้ที่เสพย์ ผู้ติดยาทำการบำบัดรักษาการจัดการกับผู้ที่ค้ายา การตรวจสอบที่เข้มงวด ก่อให้เกิดประสิทธิผลที่ดีมาก มีผลทำให้ราษฎรบ้านห้วยเต่าจำนวนมากยกเลิกการเสพย์ยาเสพติด เหตุการณ์ดังกล่าวถือว่าเป็นจุดเปลี่ยนแปลงของบ้านห้วยเต่าเป็นจำนวนมาก ที่เห็นชัดคือ เรื่องเศรษฐกิจในครัวเรือนและในหมู่บ้านมีการสร้างบ้านเรือนที่ถาวร การกินดีอยู่ดีมากขึ้น แรงงานที่เคยไปรับจ้างนอกหมู่บ้านเริ่มกลับเข้ามาหมู่บ้าน ชุมชนเริ่มเข้มแข็งมากขึ้น

ตอนที่ 4 การคลี่คลายปัญหาของความขัดแย้งการใช้้ำของชุมชนที่สูงบริเวณน้ำแม่ชานตอนบน

จากปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นทั้งหมดได้มีการดำเนินการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ดังนี้ (สมชาย อภิรมย์ประเสริฐ , 2548)

1) ยุคเริ่มต้นของความขัดแย้งก่อน พ.ศ. 2521

เมื่อเกิดสถานการณ์ความขัดแย้งขึ้นราษฎรได้รวมตัวกันหารือในหมู่บ้านมีมติในที่ประชุมตั้งตัวแทนของหมู่บ้านอันได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 2 คน และกรรมการหมู่บ้าน 5 คน ดำเนินการเจรจาข้อยุติการบุกรุกพื้นที่ป่าต่อชุมชนบ้านแม่ตะละ และแจ้งสถานการณ์การบุกรุกพื้นที่ป่าต้นน้ำกับทางนายอำเภอสะเมิง

2) ยุคกลางของความขัดแย้ง พ.ศ.2521 – 2544

สถานการณ์ของการขาดแคลนน้ำในช่วงฤดูแล้งเริ่มปรากฏชัดขึ้นมาส่งผลกระทบต่อบ้านห้วยเต่า ตัวแทนของราษฎรได้รวมตัวกับตัวแทนราษฎรยังเมืองเรียนไปยังเจ้าหน้าที่กรมป่าไม้ พร้อมกันนั้นได้มีการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องออกดำเนินการ

ป้องกันและปราบปรามการบุกรุกขยายพื้นที่ป่ามีการดำเนินการจับกุมผู้บุกรุก พื้นที่ทั้งในเขตอำเภอสะเมิง และพื้นที่ใกล้เคียง คือ อำเภอแม่แจ่ม และอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

3) ยุคปัจจุบันของความขัดแย้ง พ.ศ.2545 ถึงปัจจุบัน

- ราษฎรและกรรมการหมู่บ้านได้ร่วมตัวกันประชุมหมู่บ้าน เพื่อพิจารณาหาแนวทางการแก้ไขปัญหาเรื่องของความขาดแคลนเรื่องน้ำ ที่ประชุมมีมติให้ชุมชนเข้าร่วมในการตรวจตราและตรวจสอบพื้นที่ที่ทำการบุกรุกใหม่ และพื้นที่ที่เป็นบริเวณแหล่งน้ำซับ พร้อมกับดำเนินการขอยึดพื้นที่คืน

- กรรมการหมู่บ้านและราษฎรหมู่บ้านเริ่มมีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ มีการเข้าร่วมลาดตระเวน เพื่อให้หยุดยั้งการขยายพื้นที่ และเรียกร้องให้ยุติการปลูกกะหล่ำปลีในบริเวณพื้นที่ที่เป็นแหล่งน้ำ และเข้าร่วมเจรจาขอยกเลิกพื้นที่ทำกินของราษฎรบ้านแม่ตะละ บริเวณแหล่งต้นน้ำ ผลการเจรจาปรากฏออกมาว่ามีราษฎรบ้านแม่ตะละ 1 ราย ยินยอมที่จะยกเลิกการปลูกพืชบริเวณดังกล่าว แต่มีข้อแม้ว่าจะเก็บเกี่ยวผลผลิตของพืชที่ปลูกไว้ให้เสร็จก่อน

- การเจรจาเรื่องพื้นที่ทำการเกษตรบริเวณป่าต้นน้ำ ได้รับการตอบรับจากชุมชนบ้านแม่ตะละโดยคณะกรรมการหมู่บ้านยอมรับที่จะไม่เปิดพื้นที่ใหม่ พร้อมกับการที่จะดูแลรักษาฟื้นฟูสภาพป่าให้ฟื้นคืนมา ป้องกันไฟป่าไม่ให้เกิดขึ้นจากการเตรียมพื้นที่และจากสาเหตุอื่น ๆ ในช่วงฤดูแล้ง

เหตุการณ์ดังกล่าวเคยเกิดขึ้นกับคูกรณีขัดแย้งระหว่างหมู่บ้านในลักษณะเดียวกันเกิดขึ้นระหว่างราษฎรบ้านแม่ตะละ กับราษฎรบ้านยังเมิน ในพื้นที่ลุ่มน้ำใกล้เคียง แนวทางแก้ไขปัญหามิฉะนั้นจะง่ายเพราะอยู่ในพื้นที่ปกครองตำบลเดียวกัน มีองค์กรปกครองท้องถิ่นเข้ามาช่วยแก้ไขปัญหา แต่ข้อเท็จจริงปรากฏว่า การขาดความจริงใจในการแก้ไขปัญหา การไม่ยอมทำตามข้อสัญญา ได้แก่ การหยุดขยายพื้นที่ทำกินบริเวณป่าต้นน้ำ การยกเลิกพื้นที่ทำกินบริเวณแหล่งน้ำ และการลดปริมาณการใช้น้ำในลำห้วย โดยมีมาตรการจำกัดท่อประปาภูเขาถูกละเลยไม่ได้ปฏิบัติตามกฎข้อระเบียบ การแก้ไขปัญหาดังกล่าวจึงยังไม่สัมฤทธิ์ผล และเป็นตัวอย่างให้ชุมชนที่เกี่ยวข้องมีความตระหนักถึงแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน

แนวทางแก้ไขปัญหาก็เห็นได้ชัดเจนออกมาในรูปของชุมชนบ้านแม่ตะละที่อยู่บริเวณต้นน้ำจะไม่ขยายพื้นที่เพิ่ม และจะดูแลรักษาฟื้นฟูสภาพป่าให้คืนสู่ความสมบูรณ์อีกครั้ง ส่วนราษฎรบ้านห้วยเต่าที่อยู่ท้ายน้ำยังคงไม่มีแนวทางดำเนินการร่วมกับอีกฝ่ายหนึ่งในการฟื้นฟูสภาพป่าต้นน้ำ คงมีในเรื่องของการดูแลรักษาไฟป่าในบริเวณพื้นที่ป่าของหมู่บ้านและแก้ไข

สภาวะขาดแคลนน้ำภายในชุมชนของตนเอง โดยการทำกิจกรรม ทำฝายชะลอความชุ่มชื้น ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

สภาพการณ์ดังกล่าวดูเหมือนว่าปัญหาความขัดแย้งในการใช้น้ำจะลดน้อยลง แต่แนวโน้มของปัญหาในอนาคตไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการขยายพื้นที่ทำกินบริเวณป่าต้นน้ำ ประเด็นในเรื่องของการทำพันธะสัญญาที่ได้ทำร่วมกันจะยังคงยั่งยืนต่อไปได้หรือไม่ในอนาคต สิ่งเหล่านี้จะเป็นตัวบ่งบอกถึงความรุนแรงของปัญหาจะเพิ่มขึ้น หรือลดลงต่อไปในอนาคต

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved